

DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2020-68-4>

УДК: 005.931.11:665.6/.7:338(477)

Кушнір С.О.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів,
Запорізький національний університет

Матвієнко Д.О.

студент,
Запорізький національний університет

Kushnir Svetlana, Matvienko Danil

Zaporizhia National University

НАФТОВА КРИЗА 2020 РОКУ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА УКРАЇНСЬКУ ЕКОНОМІКУ

OIL CRISIS OF 2020 AND ITS IMPACT ON THE UKRAINIAN ECONOMY

У статті досліджено причини виникнення нафтової кризи 2020 р. Розкрито причини та наслідки виникнення минулих світових нафтових криз. Проаналізовано стан світового ринку нафти за останнє десятиліття та описано зростання світового видобутку нафти. Описано передумови та процес виникнення нафтової війни Росії та Саудівської Аравії. Розглянуто наслідки домовленостей першого зібрання ОПЕК+ та переможного другого засідання. Досліджено вплив карантину на стан світової економіки та економіки України зокрема. Проаналізовано динаміку зміни ціни палива на українських АЗС. Порівняно тенденцію зміни ціни нафти та зміну ціни палива в Україні. Розглянуто причини зростання індексу цін виробників в Україні. Зроблено висновки щодо можливого виходу з нафтової кризи 2020 р. через активне використання «зеленої» енергії.

Ключові слова: нафта, фінансова криза, коливання цін, світовий ринок, промисловість, паливо, енергоносії, ОПЕК, Антимонопольний комітет, епідемія, коронавірус, карантин.

В статье исследованы причины возникновения нефтяного кризиса 2020 г. Раскрыты причины и последствия возникновения прошлых глобальных кризисов. Проанализировано состояние мирового рынка нефти за последнее десятилетие и описан рост мировой добычи нефти. Описаны предпосылки и процесс возникновения нефтяной войны России и Саудовской Аравии. Рассмотрены последствия недоговоренностей первого собрания ОПЕК + и победного второго заседания. Исследовано влияние карантина на состояние мировой экономики и экономики Украины в первую очередь. Проанализирована динамика изменения цены топлива на украинских АЗС. Сравнена тенденция изменения цены нефти и изменения цены топлива в Украине. Рассмотрены причины роста индекса цен производителей в Украине. Сделаны выводы относительно возможного выхода из нефтяного кризиса 2020 г. вследствие активного использования «зеленой» энергии.

Ключевые слова: нефть, финансовый кризис, колебания цен, мировой рынок, промышленность, топливо, энергоносители, ОПЕК, Антимонопольный комитет, эпидемия, коронавирус, карантин.

The article examines the causes of the oil crisis in 2020. The leading cracks in oil production are considered. The causes and consequences of past world oil crises in the context of rivalries of leading countries in the political and economic arenas are revealed. The state of the world oil market for the last decade is analyzed and the growth of world oil production is described, which is caused by the increasing pace of development of world industry and the use of energy in the economy of the world. The preconditions and process of the oil war between Russia and Saudi Arabia against the background of declining world oil consumption are described. The consequences of the disagreements between the first OPEC + meeting between Russia and Saudi Arabia are considered. The results of the second winning meeting of OPEC + and its impact on the market situation are described. The dynamics of price changes of the

two main brands of oil Crude Oil and Light Sweet Crude Oil in 2020 are analyzed, taking into account the latest events. The influence of quarantine on the state of the world economy and the economy of Ukraine first of all is investigated. The applied measures to limit and counteract the spread of coronavirus disease are presented. The dynamics of fuel price change at Ukrainian gas stations by different types of fuel in the dynamics is analyzed. The dependence of price fluctuations on the oil market, in particular the prices of such brands as Crude Oil and Light Sweet Crude Oil, and the reaction of the Ukrainian authorities, as well as gas station owners and the Antimonopoly Committee have been studied. The tendency of oil price change and fuel price change in Ukraine is compared. The reasons for the growth of the producer price index in Ukraine are considered. Conclusions are made on the state of the world oil market at the time of the coronavirus pandemic and its impact on the world economy as a whole and on the economy of Ukraine in the first place. The estimated approximate time in which the world, according to the current production of black gold, will have enough world oil reserves. Propose a possible way out of the oil crisis in 2020 through the active use of green energy.

Key words: oil, financial crisis, price fluctuations, world market, industry, fuel, energy, OPEC, Antimonopoly Committee, epidemic, coronavirus, quarantine.

Постановка проблеми. Нафта є одним із ключових ресурсів, що зрушує світову економіку з місця. Жодна країна світу не може уявити своє існування без цього важливого природного ресурсу. Через бажання ним володіти виникало багато жорстоких та кровопролитних війн. Чимало держав напряму залежать від ціни на неї. Одні видобувають і продають, а інші скуповують і споживають, тим самим створюючи пропозицію та попит на нафтовому ринку. Її використовують у виробництві пластмас, хімічних тканин, добрива, бітуму, змазки, миючих засобів, фарб та лаків, але головним напрямом є виробництво палива (бензин, дизель, газ та ін.), тому сьогодні в умовах карантину у зв'язку з COVID-19 питання впливу коливань ціни на нафту на економіки країн світу є вельми актуальними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням причин та наслідків криз на світовому ринку нафти та їх значення для країн світу займалися Г. Рябцев, О.Г. Шпак, С.М. Лютий, Б.Ф. Кочірко, В.Г. Бурлака, О. Шапран, Ю.А. Шабалина. Вивченням причин сьогоднішньої кризи на нафтовому ринку займалися Олексій Калмиков із ВВС, який розглядав причини різкого падіння ціни на «чорне золото» та давав деякі прогнози щодо подальшого стану цін. Вікторія Полякова та Іван Ткачов давали детальне пояснення причин виникнення та плинності нафтової війни між Москвою та Ер-Ріядом. А вітчизняна журналістка Олена Голубева проаналізувала становище цін на паливо на українських АЗС. Їхні роботи майже повністю та хронологічно розкривають сутність кризи 2020 р.

Мета статті полягає у хронологічному відтворенні подій, що призвели до сучасного стану світового ринку

нафти, та аналізі наслідків кризи через призму світової та української економік.

Виклад основного матеріалу. Відкриття нафти було для людства справжньою знахідкою, оскільки стало поштовхом для отримання низки продуктів, без яких зараз складно уявити життя. Через свою універсальність та вичерпність нафту стали називати «чорним золотом». Сьогодні майже неможливо уявити економіку будь-якої країни без споживання нафти.

Лідерами з видобутку нафти є Ліга арабських держав, яка видобуває приблизно 29,7% від загального світового видобутку, США – 12%, Саудівська Аравія – 10,1%, Росія – 8,9%, Іран – 4,8% та КНР – 4,6% від світового видобутку. Останні роки зберігається тенденція до постійного нарощування обсягів видобутку нафти (рис. 1).

Обсяги видобутку нафти чітко відображають світові кризи. Взагалі протягом останніх сорока років світ пережив щонайменше вісім енергетичних криз. Серед них [2]:

1. «Нафтове ембарго» 1973 р. – перша енергетична криза, яка почалася восени 1973 р. після того, як ОПЕК свідомо знизилася обсяги видобутку нафти (приблизно на 5%), щоб змінити світові ціни на свою користь. 16 жовтня 1973 р. ціна на нафту піднялася на 70%, з 3 до 5 дол. США за барель, а протягом року зросла до 12 дол. США за барель.

2. Криза 1979 р. – після ісламської революції в Ірані в 1979 р. та з початком у 1980 р. ірано-іракської війни ціни на «чорне золото» злетіли з 13 до майже 37 дол. США за барель.

3. Падіння цін 1985–1986 рр. – у 1985 р. Саудівська Аравія різко збільшила видобуток нафти з двох до десяти мільйонів барелів на день, що спричинило різке

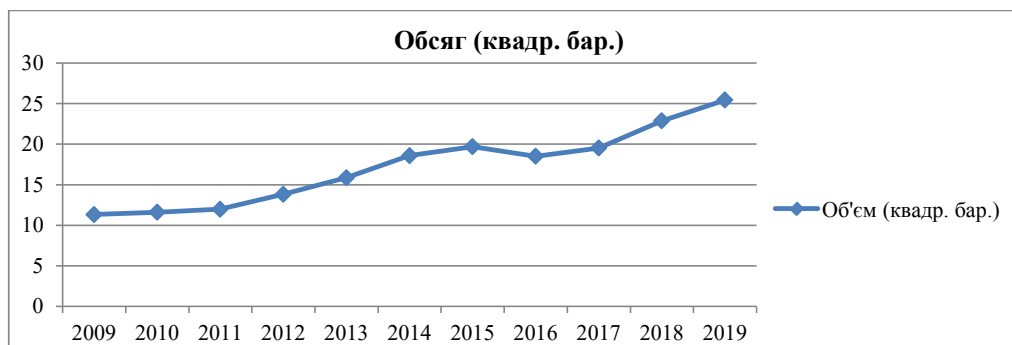

Рис. 1. Видобуток сирової нафти, 2009–2019 рр. [1]

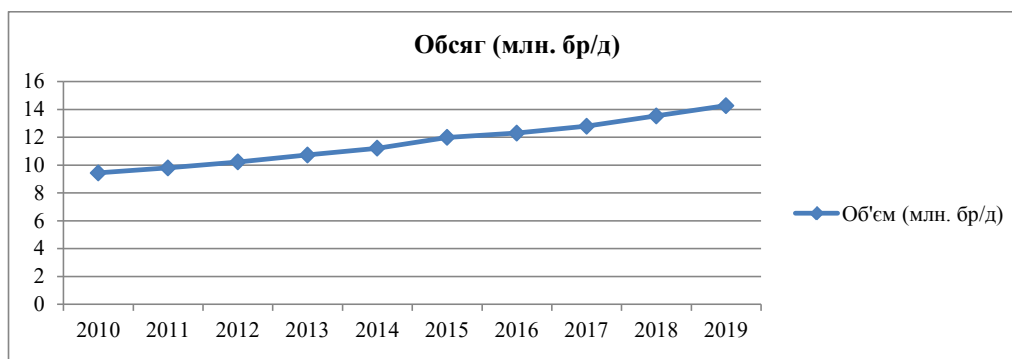

Рис. 2. Споживання нафти Китаєм за 2010–2019 рр. [3]

падіння цін з 32 до 10 дол. США за барель. У зв'язку із цим у 1985 р. бюджет Радянського Союзу недоотримав 20 млрд дол. США за барель, що стало початком краху держави.

4. Вторгнення Іраку в Кувейт у 1990 р.

5. «Бензинові бунти» 2000 р. – один барель нафти оцінювався у 35 дол. США за барель – найдорожче починаючи з 1990 р.

6. 2004–2005 рр. – протягом 2004 р. ціна на нафту зросла до 53 дол. США за барель. Частково цю кризу пов'язують зі страйками у Венесуелі у 2002–2003 рр. 29 серпня 2005 р. ціни на нафту підскочили до 71 дол. США за барель у зв'язку з ураганом «Катріна». Ціни на нафту впродовж 2005 р. змінювалися досить стрімко: середина березня – 56 дол., 24 червня – 60 дол., 11 серпня – 65 дол., 29 серпня – 70 дол. США за барель.

7. 2007–2008 рр. – восени 2007 р. ціна перевищила позначку 80 дол. США за барель і продовжувала зростати. У липні 2008 р. ціна за барель нафти марки Light Sweet (WTI) досягла раніше нечуваного рівня – 147 дол. США за барель.

8. Стрімке падіння цін 2014 р. – зумовлене вповільненням розвитку світової економіки і труднощами з її відновленням в Європі та Японії.

З рис. 1 також ми бачимо невелике просідання обсягів у 2016 р., яке було спричинено введенням санкцій стосовно Росії та загальним нестабільним станом світової політичної арені. Але вже в наступному році ситуація більш-менш стабілізувалася та темпи видобутку почали зростати. Нарощення роботи промислових потужностей також позначилося на обсягах споживання. Так, порівняно з 2008 р. у 2017 р. її споживання у світі збільшилося більше ніж на 300 млрд барелів, що є значно суттєвим показником нарощення світової промисловості.

Але 2020 р. ознаменувався різкими та суттєвими змінами на ринку нафти. На початку 2020 р. світові ринки змушені були призупинитися, зважаючи на пандемію COVID-19. Першою країною, яка, зважаючи на впровадження карантину, на деякий час майже повністю вибула зі світових ринків, а її споживання нафти різко впало, стала КНР (рис. 2).

Як ми бачимо з рис. 2, Китай невпинно нарощує обсяги споживання нафти для забезпечення максимально швидкого розвитку своєї промисловості. Багато галузей виробництва ґрунтуються на використанні нафти або нафтопродуктів у чистому чи обробленому вигляді. Але початок 2020 р. ознаменувався рекорд-

Таблиця 1

Ціни на нафту Brent Crude Oil та Light Sweet Crude Oil у 2020 р. [7]

Дата	Вартість нафти (дол./бр.)	
	Brent Crude Oil	Light Sweet Crude Oil
29.01.2020	59,64	53,16
03.02.2020	54,31	49,97
10.02.2020	53,29	49,53
17.02.2020	57,68	52,33
24.02.2020	56,22	51,25
02.03.2020	50,50	47,29
09.03.2020	33,73	30,75
16.03.2020	29,88	28,95
23.03.2020	27,52	23,89
31.03.2020	22,72	20,33
06.04.2020	33,11	26,39
13.04.2020	32,06	22,65
20.04.2020	26,17	-35,00
27.04.2020	23,00	12,94

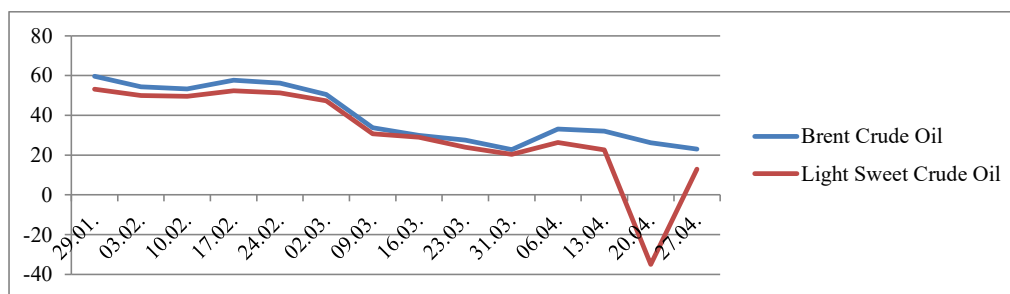

Рис. 3. Ціни на нафту Brent Crude Oil та Light Sweet Crude Oil у 2020 р. [7]

ним спадом споживання нафти у Китаї, коли у січні воно впало майже на 8% до 13,18 млн бр/д. Це найсерйозніший шок для попиту з моменту фінансової кризи 2008–2009 рр. і найнесподіваніше падіння з моменту терористичних атак у США 11 вересня 2001 р. У ситуації, що склалася, нафтовий ринок потребував допомоги ОПЕК та її союзників [4].

Зважаючи на спалах нового коронавірусу, який став загрозою світовій економіці, у Відні 6 березня відбулося засідання міністрів нафти ОПЕК і країн, що не входять в організацію, включаючи Росію, Казахстан і Азербайджан (ОПЕК+) із метою досягти домовленостей про новий обсяг видобутку нафти, який зміг би забезпечити стабільно високу ціну, незважаючи на падіння попиту.

Але в результаті учасники зустрічі не змогли домовитися про умови угоди про скорочення видобутку нафти, оскільки Росія і Саудівська Аравія зайняли протилежні позиції. Так, Москва відмовилася від додаткового скорочення видобутку і запропонувала продовжити угоду на поточних умовах (скорочення видобутку нафти на 1,7 млн бар./добу) на другий квартал 2020 р., а Ер-Ріяд виступив за скорочення ще на 1,5 млн бар./добу до кінця року.

Унаслідок розриву угоди з ОПЕК Саудівська Аравія заявила про готовність збільшити видобуток до понад 10 млн бар./добу, а в разі необхідності – до рекордних 12 млн. Окрім того, компанія Saudi Aramco також вирішила знизити ціни на сиру нафту [5].

Таблиця 2

Використання і запаси паливних продуктів в Україні за 2019–2020 рр. [10]

Назва паливних продуктів.	За 2019 р.		Станом на квітень 2020 р.		Співвідношення 04.2020 до 2019 р.	
	Використано	Залишки	Використано	Залишки	Використано	Залишки
Вугілля кам'яне, тис т	42994,2	4714,4	9676,4	4571,6	0,23	0,97
Нафта сира, тис т	-	-	-	-	-	-
Газ природний, млн м3	30593,2	-	11674,4	-	-	-
Бензин моторний, тис т	494,2	156,9	106,4	157,5	0,22	1
Паливо дизельне, тис т	4543,8	328,4	870,1	402,4	0,19	1,23
Мазути топкові, тис т	93,8	89,7	37,6	88,0	0,4	0,98
Пропан і бутан скраплений, тис т	158,7	22,8	37,9	24,4	0,24	1,07

Таблиця 3

Динаміка цін на бензин, дизпаливо, газ на АЗС України [11]

Дата	Вартість виду палива (грн)				
	А-95 преміум	А-95	А-92	Дизель	Газ
03.02.2020	27,76	26,53	25,52	26,12	12,30
10.02.2020	27,72	26,52	25,50	26,08	12,02
17.02.2020	27,70	26,51	25,49	25,94	11,60
24.02.2020	27,69	26,50	25,49	25,93	11,23
02.03.2020	27,64	26,47	25,45	25,88	11,01
10.03.2020	27,63	26,45	25,44	25,87	10,95
16.03.2020	27,58	26,40	25,39	25,77	10,95
23.03.2020	27,51	26,35	25,35	25,72	10,92
30.03.2020	26,51	25,41	24,40	24,81	10,70
06.04.2020	25,67	24,50	23,48	23,96	10,36
13.04.2020	25,60	24,39	23,38	23,87	9,82
21.04.2020	25,19	23,77	22,75	23,22	9,31
27.04.2020	24,39	22,98	21,98	22,43	8,84
30.04.2020	23,70	22,17	21,16	21,62	8,49

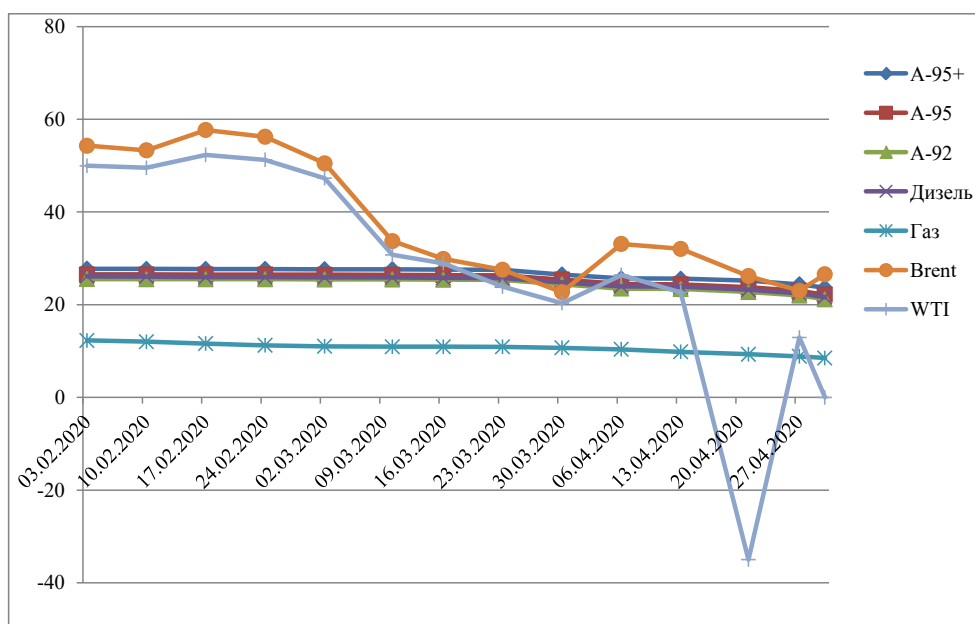

Рис. 4. Динаміка цін на бензин, дизпаливо, газ на АЗС України та порівняння їх із коливанням цін на нафту Brent та WTI [7; 11]

Таким чином, країни ОПЕК+ в результаті дев'ятигодинного засідання по відеозв'язку домовилися про найбільше в історії скорочення видобутку у травні-червні 2020 р. на 9,7 млн барелів на добу, що становить 10% світової пропозиції [6].

Проте, навіть незважаючи на намагання втримати ціни нафтового ринку, вони не переставали знижуватися. Ціни на нафту Light Sweet Crude Oil навіть були вимушено опущені нижче нуля та отримали від'ємне значення (табл. 1).

Графічно зобразивши дані табл. 1, можна більш наочно побачити тенденцію до спаду цін (рис. 3).

Найбільш вражаючим фактом стало те, що ціна нафти компанії Light Sweet Crude Oil мала від'ємне значення, тобто виробники платили покупцям за те, щоб вони купували та відвантажували нафту. Нафтосховища на планеті заповнені приблизно на три чверті. А вільна чверть – близько 1 млрд барелів – приблизно в 10 разів перевищує світовий попит на нафту, який до кризи становив близько 100 млн барелів на добу [8]. Згідно з прогнозами, світовий попит на нафту може впасти на 30%. Але ціни майбутніх поставок на ринку зараз вище поточних, тому трейдери притримують нафту в розрахунку на її подорожчання в майбутньому.

Така ситуація вплинула на популярність нафтосховищ, які на ключових ринках на кшталт Сінгапуру і США подорожчали вдвічі. Так, через падіння цін трейдери стали складувати нафту і на морі – у танкерах, які зазвичай використовуються для її перевезення: обсяг нафти за останні тижні квітня поточного року в танкерах подвоївся до 160 млн барелів. Більше півсотні супертанкерів кожен вантажопідйомністю до 2 млн барелів стоять на якорі. За інформацією української державної компанії «Укртрансфаста», вона також скорис-

талася рекордним світовим падінням цін та закупила кілька танкерів нафти для поповнення своїх резервів [9].

Для України, зважаючи на те, що нафта і газ переважно імпортуються, падіння цін має означати зниження витрат держави на імпорт. Варто наочно продемонструвати потреби України в енергоносіях та їхні залишки на кінець року (табл. 2).

Карантинні обмеження роботи значної частини підприємств спонукали значно менше використовувати енергоносії, ніж зазвичай. Зрозуміло, що після зняття карантину споживання енергоносіїв за якийсь час знову підвищиться до норми та виробничі процеси у всіх сферах нормалізуються.

Проте, навіть незважаючи на таке значне падіння вартості нафти, українські АЗС не поспішають знижувати ціни на паливо. Це зумовлено небажанням втрачати свої доходи і значною вартістю перевезення в умовах карантину та епідемічної ситуації. У результаті впливу Антимонопольного комітету мережі АЗС погодилися знизити ціни на бензин (табл. 3, рис. 4).

Графічне зображення (рис. 4) наглядно показує активне зниження з 23 березня 2020 р. цін на паливо.

Отже, хоча реакція українських АЗС була дещо із запізненням, але ціна на найбільш використовувані види палива за досліджуваний період впала відповідно: А-95 преміум – на 15%, А-95 – на 16,4%, А-92 – на 17%, дизель – на 17,2%, газ – на 31%.

Падіння цін на нафту, як правило, призводить до подальшого падіння цін на інші товари та сировину, як усередині країни, так і на імпортовані та експортовані Україною, оскільки це суттєвий складник собівартості виробництва практично будь-якої продукції. Але тут потрібно не забувати про наслідки практично зупинки бізнесу в результаті карантинних заходів.

Аналіз індексу цін виробників в Україні показує, що ціни на продукцію невпинно ростуть. Індекс цін виробників випереджає навіть індекс інфляції приблизно на 100% [12]. Це означає що у зростанні цін на продукцію винна не стільки інфляція, скільки самі виробники чи спекулянти, які піднімають бажану нагороду за свою працю з тих чи інших причин.

Висновки. Нафта є надзвичайно важливим ресурсом, але сьогодні ми бачимо, що виробники змушені постійно знижувати ціну, щоб не консервувати свердловини та хоч якось утриматися на плаву. Хоча, за інформацією експертів, станом на 2016 р. світових запасів нафти залишалося не більше ніж на 47 років.

За дослідженнями численних спеціалістів, падіння цін на нафту прямо пропорційне світовим кризам. Та криза 2020 р. погіршується впливом пандемії коронавірусу.

Але будь-яка критична ситуація дає поштовх до нових рішень, наприклад до перегляду варіантів переходу на «зелену» енергетику, що дасть можливість знизити залежність від цін на «чорне золото», оскільки це не відтворювальний ресурс, і досить важливо знайти альтернативу у його використанні. Повертаючись до роботи в нормальному режимі, країни світу відновлять потреби обсягів енергоносіїв, тому вже сьогодні все більшої актуальності набувають інноваційні рішення, пов'язані з використанням «зеленої» енергії як палива.

Список літератури:

1. Energy Information Administration. Total energy. Annual Energy Review. URL : <https://www.eia.gov/totalenergy/data/annual/index.php> (дата звернення: 04.05.2020).
2. Тиждень.ua. Нафтові війни 1973-2014: як ціну нафти використовували в міжнародній політиці. URL : <https://tyzhden.ua/News/124493> (дата звернення: 04.05.2020).
3. Кноема. Китай – споживання нафти. URL : <https://knoema.ru/atlas/Китай/topics/Энергетика/Нефть/Потребление-нефти> (дата звернення: 03.05.2020).
4. Національна Асоціація нафтогазового сервісу. Споживання нафти в світі підбирається до рекордного падіння. URL : <https://nangs.org/news/world/potreblenie-nefti-v-mire-podbiraetsya-k-rekordnomu-padeniyu> (дата звернення: 04.05.2020).
5. РБК. Обвал нафти, рубля і світових ринків. Головне. URL : <https://www.rbc.ru/economics/09/03/2020/5e65c8d79a79475986e346af> (дата звернення: 04.05.2020).
6. Ліга. Бізнес. «Нафтова війна»: Саудівська Аравія і Росія домовилися. Деталі. URL : <https://biz.liga.net/ekonomika/tek/novosti/neftyanaya-voyna-saudovskaya-araviya-i-rossiya-dogovorilis> (дата звернення: 05.05.2020).
7. Мінфін. Ціни на нафту сьогодні. URL : <https://index.minfin.com.ua/markets/oil/> (дата звернення: 05.05.2020).
8. Петлевой В. Світове споживання нафти до кінця року досягає рекордних 100 млн барелів на добу. *Відомості*. URL : <https://www.vedomosti.ru/business/articles/2018/09/14/780842-k> (дата звернення: 04.05.2020).
9. Страна.ua. Україна закупила кілька танкерів нафти після обвалу цін на нафту. URL : <https://strana.ua/news/262871-obval-tsen-na-neft-ukraina-zakupila-neskolko-tankerov-horjucheho-dlja-popolnenija-rezerva.html> (дата звернення: 05.05.2020).
10. Мінфін. Використання паливних продуктів. URL : <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/energy/2019/> (дата звернення: 05.05.2020).
11. Мінфін. Ціни на бензин, дизпаливо, газ на АЗС України. URL : <https://index.minfin.com.ua/ua/markets/fuel/> (дата звернення: 05.05.2020).
12. Мінфін. Індекс цін виробників. URL : <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/prodprice/> (дата звернення: 05.05.2020).

References:

1. Energy Information Administration. Total energy. Annual Energy Review. URL : <https://www.eia.gov/totalenergy/data/annual/index.php> (accessed 4 May, 2020).
2. Tyzhden.ua. Naftovi viiny 1973-2014: yak tsinu nafty vykorystovували v mizhnarodnii politytsi [Week.ua. Oil wars 1973-2014: how the price of oil was used in international politics]. Available at: <https://tyzhden.ua/News/124493> (accessed 4 May, 2020).
3. Knoema. Kytay – spozhyvannya nafty [Knoema. China – oil consumption]. Available at: <https://knoema.ru/atlas/Китай/topics/Энергетика/Нефть/Потребление-нефти> (accessed 3 May, 2020).
4. Natsional'na asotsiatsiya naftohazovoho servisu. Rozmishchennya nafty u sviti pidbyrayet'sya do rekordnoho padinnya [National Association of Oil and Gas Service. World oil consumption is approaching a record decline]. Available at: <https://nangs.org/news/world/potreblenie-nefti-v-mire-podbiraetsya-k-rekordnomu-padeniyu> (accessed 4 May, 2020).
5. RBK. Obvalyuvav nafty, rublya i vsi rynky. Holovne [RBC. The collapse of oil, the ruble and world markets. The main thing]. Available at: <https://www.rbc.ru/economics/09/03/2020/5e65c8d79a79475986e346af> (accessed 5 May, 2020).
6. Liha. Biznes. "Naftova viyna": Saudiv'ska Araviya i Rosiya domovylysy. Detali [League. Business. "Oil War": Saudi Arabia and Russia have agreed. Details]. Available at: <https://biz.liga.net/ekonomika/tek/novosti/neftyanaya-voyna-saudovskaya-araviya-i-rossiya-dogovorilis> (accessed 5 May, 2020).
7. Minfin. Tsiny na naftu s'ohodni [Ministry of Finance. Oil prices today]. Available at: <https://index.minfin.com.ua/markets/oil/> (accessed 5 May, 2020).
8. Petlevoy Vitaliy. Svitove spozhyvannya nafty do kintsya roku dosyahaye rekordnykh 100 mln bareliv na dobu. Vidomosti [Petlevoy Vitaly. World oil consumption by the end of the year reaches a record 100 mln barrels per day. Data]. Available at: <https://www.vedomosti.ru/business/articles/2018/09/14/780842-k> (accessed 4 May, 2020).

9. Strana.ua. Ukrayina zakupyła kil'ka tankeriv nafty pisly obvalu tsin na naftu [Country.ua. Ukraine bought several oil tankers after the collapse of oil prices]. Available at: <https://strana.ua/news/262871-obval-tsen-na-neft-ukraina-zakupila-neskolko-tankerov-horjucheho-dlja-popolnenija-rezerva.html> (accessed 5 May, 2020).

10. Minfin. Vykorystannya palyvnykh produktiv [Ministry of Finance. Use of fuel products]. Available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/energy/2019/> (accessed 5 May, 2020).

11. Minfin. Tsiny na benzyn, dyzplyvo, haz na AZS Ukrayiny [Ministry of Finance. Prices for gasoline, diesel fuel, gas at gas stations in Ukraine]. Available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/markets/fuel/> (accessed 5 May, 2020).

12. Minfin. Indeks tsin vyrobnykiv [Ministry of Finance. Producer price index]. Available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/prodprice/> (accessed 5 May, 2020).